

Sanatta tektipleşmeye

Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nin düzenlediği 4. Uluslararası Öğrenci Trienali çerçevesinde, fakültenin dekanı Prof. Nazan Erkmen ve etkinliğin danışma kurulu üyesi, iç mimar Metin Kaşo ile küreselleşme, kimlik, kültür, sanallık ve sanat ilişkisini konuştuk...

Aylin Varon

aylin.varon@akademik.com.tr

Artık herkes bağımı! En "bağımsızım" diyene bile inanmayım. Şaka yapmıyorum, herkes bir şeyeyle bağımı. Hem de fena halde... Kimi sigaraya, kimi bilmez tüketmez dizilere, kimi dedikodu ya, kimi aşka, kimi yalnızlığına, kimi yalnızlıktan kaçmak için uyurduğu küçük yataklarına, kimi emvî çeşit sakinleştirici haplara, kimi cep telefonuna, kimi kumandalarına, kimi de bağımsızlığına bağımı. Ama son zamanlarda en büyük ortak bağımlılığımız sanırım *sanal dünya*... Televizyon dizilerinde yaşananları gerçek sanatılar, gazetede çıkan gerçek hayat hikayelerini roman tadında algılayanlar, filmlerde

kaybolanlar ve internete sanal hayatlar yaşıyanlar... Hepsi aynı kefede... *Sanallık artık hayatımızın her yerine sızmış durumda*. Bir de o sevgi-nefret ilişkisiyle bağımı olmaya başladığımız *küresellik* olgusu var tabii. Bu ikisi birbirini öyle bir besliyor ki... Sanal ortamlar sayesinde gerçekten "küresel" bir dünyada yaşıyoruzmuş izlenimine kaplıyoruz. Küresel ortamların "bütün dünya"yı hiçbir zaman kapsamıyacağı ve kapsamayacağı gerçeği ise, küresellik olgusunun "sanallığı" ortaya koyuyor. İşte bu noktada devreye Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nin 5-30 Haziran tarihleri arasında gerçekleştirdiği 4. *Uluslararası Öğrenci Trienali* giriyor. Avrupa'dan Avustral-

ya'ya, Ortadoğu'dan Amerika'ya dünyanın dört bir yandan gelen geleceğin tasarımcı ve sanatçıları sanatın her dalından eserlerini sergilemekle kalmıyor, aynı zamanda tartışıyor. Bağımı oldukları düşünsel kalıplardan sıyrılabilmek adına "Küreselleşme Çağında Kimlik ve Sanat"ı sorguluyor.

Nazan Erkmen Trienali anlatıyor...

M.Ü. G.S.F. Dekanı Prof. Nazan Erkmen Trienali'nin 1997 yılından beri devam ettiğini söylüyor. Her üç yılda bir düzenlenen büyük bir uluslararası öğrenci sergisi bu. Sadece öğrenciler katılabiliyor. Her seferinde beş kişiye katılma hakkı veriliyor. Bu, "iki hoca üç öğrenci" ya da "dört öğrenci bir hoca" ya da beş öğrenci olarak gerçekleştiriliyor. Aklinza hangi alan geliyorsa o dalda katılabilir isteyen. İç mimarlık, endüstriyel tasarım, fotoğraf, sinema televizyon, resim, illüstrasyon, heykel, seramik, cam, tekstil... Bu etkinlik ilk kez Prof. Dr. Erol Eü tarafından başlatıldı. Tamamen Türkiye'den çıkmış bir proje. İlk olarak yedi ülkeyle başlayan etkinliğe bu sene 33 ülkeden 53 sanat kurumu katılıyor. Nazan Erkmen, "Bu etkinlikte, sanat uluslararası platforma taşıyoruz. AB'ye girme süreci içerisinde Türkiye'nin adı en yüksekte. Aylardır yazıyorsunuz bütün bu ülkelerden temsilcilerle. Yazışmalar sırasında yabancılar gelip burayı görüyor, bizleri tanıyorlar ve sonra da bize ortaklık teklif ediyorlar. Fransa'yla workshop'lar yapacağız. Makedonya'ya Tübitak anlaşması hazırladık. Bunlar müthiş şeyler. Ayrıca öğrenciler arasında dostluk ve iletişim kuruyor. Birlikte sergiler hazırlıyorlar. Herkes birbirinden yeni teknolojileri öğreniyor" diyor...

Sanatta sanal-gerçek tartışması

Bu yıl düzenlenen trienalin en çarpıcı özelliklerinden biri de "Küreselleşme Çağında Sanat, Kimlik, Kimlik" konulu sempozyum. Küreselleşmenin ve sanal ortamların İstanbul'u, Türk ve dünya sanatını nasıl etkilediğini ortaya koyan sempozyumu ise şöyle anlatıyor Nazan Erkmen: "Artık sanal ortam çok ön planda. Teknoloji hakim olduğu için video art, film gibi sanat dalları moda oldu. Elle uğraşmak moda dışı sayılmaya başladı. Bu nedenle her alanda benzerlikler ortaya çıkmaya, farklılıklar gidererek ortadan kalkmaya başladı. Bu *etkinlikte ananın şey, kültürel bir kimliğin yeniden inşası*. Kültür mirası çok zengin olan ülkelerde bu kimlik korumaya çalışılıyor. Sempozyumlarımızda da bunlar tartışılıyor. Sanat ortam sanatı nasıl etkiliyor? Eğitim sistemleri neden birbirine benzemeye başladı? Küreselleşmenin farklı sanat dalları üzerindeki negatif etkileri nelerdir? Teknolojik imkanlardan faydalanmaya mecburuz ama bunu yaparken taklitten uzaklaşarak kültürel kimliğimizi korumalıyız".

Biz de bu durumda ne yaptık? Hemene olaya bir el atıp za-

HAYIR!

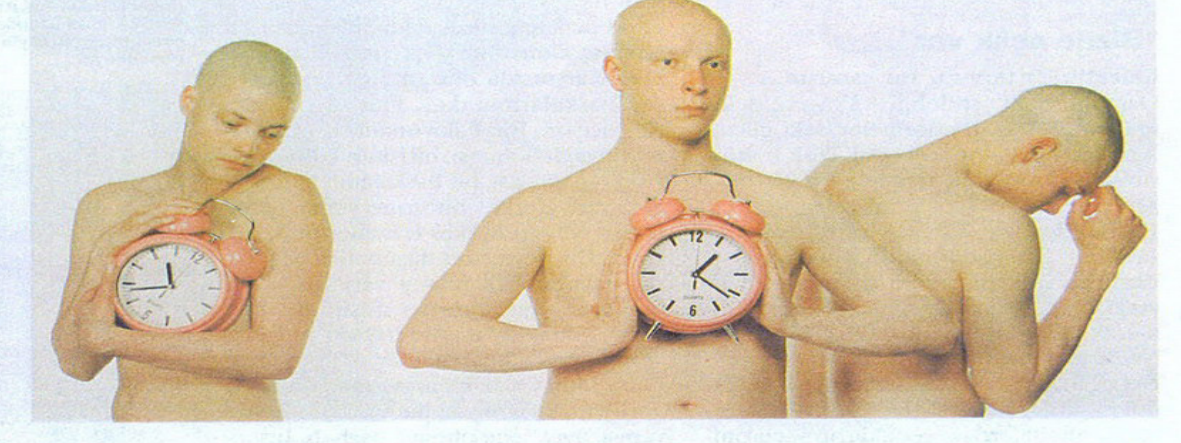
ten *bağımlı* olduğumuz tasarım dünyasında gençlerin nerede durduğuna bir göz atık. "Yerel mi, küresel mi?", "Sanal mı, gerçek mi?" sorularını ise gittik bir bilene sorduk. Türkiye'de iç mimarının gelişmesine büyük katkıları olan Metin Kaşo'yla birlikte, tasarım dünyasının, "sanal-gerçek" spektrumunda nerede durduğunu ve kendi kişisel tasarım anlayışını mezun olduğu üniversitenin düzenlediği bu etkinlikle çerçevesinde masaya yatırdık.

Yereli ve küreseli tasarım anlayışında başarıyla harmanlayabilen bir iç mimar olarak, Marmara Üniversitesi'ndeki öğrencilerinize nasıl bir tasarım anlayışı aşılamaya çalıştığınızı anlatır mısınız?

Çok hoşuma giden bir şeyi hatırladım şimdi. Çocuklardan biri şöyle demişti: "Hocam bir şey fark ettik: birkaç dersten beri tasarımı yaptığımız mekânlara insan koymaya başladık sizin sayınızda. Şimdiye kadar hep insansız düşünüyorduk ama siz insanın nasıl yaşadığını, neler hissettiğini bize o kadar güzel anlattınız ki, insanla bağlantı kurmaya başladık. Bu çok güzel bir yaklaşım." Sanırım bu anekdot sanatsal eğitime bakış açımızı yeterince açıklıyor. Dünyada devir değişti; bizim de mobilya, dekorasyon, iç mimarlıkla ilgili yaşantımız ekonomik yaklaşımla birlikte değişti ve başka mimarların, ustaların yaptıkları kopyalanmaya başladı.

Korhan Akbayoğlu'nun illüstrasyonları, Vanessa Rayan'ın grafik tasarımları ve Hollandalı Alina Pha'in zaman ve insanı sorgulayan fotoğrafları 4. Uluslararası Öğrenci Trienali'nin en ilgi çeken eserleri arasındaydı (saat yönünde).

Büyük bir yozlaşma. Halbuki mobilya ve insan beraber düşünmek gerekir, estetik önemli ama kullanılabilirlik de önemli...

Tasarım dediğin zaten insan için yapılmalı. Bir yaşam tasarlıyorsanız sonuçta aslında...

Tasarım insanın bir hayat boyu doldurduğu mürekkeple kaleminin kağıt üstündeki dansıdır. İnsanın yaşamında çok şey görmüş geçirmiş olması kalemle çizerken bambaşka bir birikimi yansımasına sebep oluyor ve o çizim bir dansa dönüşüyor. Tasarım insanın yaratabileceğini kanıtlar ve Allah'a en yakın olduğu durumdur. Çünkü madem ki tasarlıyorum, o halde "En el Hak". Yaratmak Allah'a mahsustur ama Allah'ın bize bahsettiği yaratıcılık da bize mahsus olan bir şey. Ben de Allah'ın bir parçasıyım bu durumda. Bana tasarımı göster, sana kim olduğuna söyleyeyim diyorum ben. Tasarım

olağanüstü bir duygu. **Tasarım yaparken nelerden etkiliniyorsunuz?**

Her şeyden. Mesela bir film seyrederken, bir bakıyorum ki bir asansör kapısı... Asansör kapısının köşesinde bir sandalyeyi düşünmeye başlıyorum. Ve hemen yatağın başında bulunan, yakın dostum rahmetli Ercan Arıklı'nın bana hediye ettiği kalemle bir şeyler çizmeye başlıyorum. Yani ilham bir sürü şeyden geliyor. Ben hayata bir tasarım gibi bakıyorum. Ağaçlardaki şekiller, kuşların üzerindeki desenler bana ilham veriyor. Dünyada neye baksanız tasarım görebilirsiniz. Önemli olan bakabilmek, görebilmek, dünyadaki her şeye açık olabilmek. Müzik de çok önemli hayatımda. Adnan Mungan'la şarkı söylüyorum. Klasik Türk müziği yapıyoruz. Ben birçok eserin melodisini biliyorum ama güftesini hatırlamıyorum. Sözlerle sınırlı kalmıyorum. Olayın bütünü beni

ilgilendiriyor. O yüzden tasarım açısından dünyadaki her şey beni ilgilendiriyor. Kitap olarak biyografi okuyorum. Tenis oynuyorum. Turnuvalara katılıyorum. Botanikle ilgileniyorum. Bu farklı ilgi alanları da beni besliyor.

Her şey gibi küreselleşen tasarım dünyasında Türkiye'yi tanıtmak adına çalışmalarınız var mı?

1999'da Chicago'da düzenlenen Decorex fuarına katıldık. Bu fuar, dünyada Fransızlar'ın Pret-a-Porter'si gibi. Dekorasyon ve iç mimari trendlerinin belirlendiği yer. Orada bir yarışma düzenlendi ve bütün dallarda "en iyi tasarım" ödülünü aldık. Ben orada bir Türk olarak Türk sanatını, Türk zevkini, Türk tasarımcılığını ve Türk el işçiliğini yansıttığımı düşündüm. İnsanlara "Türkiye'den geldik" derken çok gururlanmışım. Sanki Türkiye'nin adı orada hep konuşuluyor gibi gelmişti bana. Mobilyalarınma bakan birçok kişi bu tarzı nereden aldığını sordu.

"Bizde açlık var"

Eklektik bir tarzınız var sanırım...

Osmanlı'daki sadeligi, Empire'deki mükemmelliği, Biedermeier'deki gücü, Art Deco'daki modernizmi Türk kültürüne uygun olarak sentezleyen bir tarzım var. Biz Anadolu'dan geliyoruz. Ta Hititler'den, Asur'dan, Urartu'dan, Bizans'tan, Roma'dan, Selçuklu'dan, Osmanlı'dan kalan bir mirasın sahipleriyiz. Dolayısıyla biz aslında Türk milleti olarak başkalarından çok farklıyız. **Nedir bizi farklı yapan?**

Biz Türklerin Anadolu'dan Batı'ya doğru gittiği söylenir. Doğrudur. Mütavazı mahallelerdeki çocukların saçlarını yarım kilo briyantininle kapladıklarını görüyoruz. Bu, Türklerle olan bir hadise. Siz hiç düşünabiliyor musunuz, bir Frankfurtlu'nun "Haydi Batı'ya gidelim" dediğini. Adam orada doğmuş, orada ölecek. Babası da, dedesi de, çocukları da orada doğmuş, orada kalıyor. **Bu bizdeki bir açlığa mı işaret ediyor? Taklitçilik mi bu, yoksa iyi bir şey mi?** Doğru, bizde bir açlık var. Bir ek-sikliğimiz de var; sabırsızlık. Çok çabuk halletmek istiyoruz her şeyi. O sabırsızlık içerisinde akademisyenlerin, güzel sanatlarla alakalı okulların yapacakları şey de, o "bir an evvel olsun" diyen zihniyeti denetleyip rayına oturtmak.

Marmara Üniversitesi'nin düzenlediği bu etkinlik de herhalde küreselleşen dünyada taklitçiliğe kaçmadan kendi tasarım anlayışımızı yansıtmamıza destek oluyor...

Düşünün ki trenle gidiyorsunuz. Eskişehir'e, Elazığ'a ya da Erzurum'a... Ta-

Helsinki'den Suvi Anna Parrilla tahta üzerine baskı fotoğraflarıyla trienalideydi...

bii ki acıkacaksınız yolda. Yanınıza bir sandviç almanız. Paketinizi açıyorsunuz. Karşınızda oturanın da bir paketi var, başkalarının da... Herkes paketlerini açıyor. Bir bakıyorsunuz, birisinin zeytinyağı dolması, birisinin köftesi, birisinin poğaçası, bir başkasının hamburgeri var. Herkes birbirine yemeginden ikram ediyor, herkes lezzetlerini paylaşıyor. Bir de tersini düşünelim. Herkesin paketinde aynı şey var. Böyle bir dünyaya gittiğimizi düşünüyorum. Dünya düzleşiyor. Amerika'yı yadsınıyoruz ama dünya şu anda tek tip olmaya başladı. Güzellik arayışında da bunu görüyoruz. Aynı yüz ifadesi, aynı burun yapısı, aynı çene olmaya başladı. İnsanlar birbirlerine benzemeye başladılar. Aynı eğitimi gören insanlar, aynı şeylerle ilgilenmeye başladılar. Böyle olunca birbirlerine verecekleri bir şeyleri kalmadı. Tamam cazi, blues'u hep beraber yapmak ve dinlemek çok güzel ama bunu yaparken insanların kendi özelliklerini de işin içine katması lazım. Merkezden dışarı açılan bir sanatın dışında, hatta tam karşındayım ben; çevreden alınan zevklerin yüceltilmesi bir sanat dünyasında olmak istiyorum ben. Dolayısıyla, biz Türkiye'de Anadolu'nun zevkini, bizim renklerimizi, tadımızı, duygumuzu bilirsek ve buradan yola çıkmış düşüncelerimizi, tasarımlarımızı ortaya koyarsak farklı olabiliriz ancak. Ama bundan kastım iki şal deseni kullanmak ve buna Osmanlı stili demek değil.

Nedir Osmanlı stili?

Geleneksel Türk evine baktığımız zaman aslında çok modern bir çizgide ol-

duğumu görürüz. İşte biz bu lezzeti dünyaya taşımak istiyoruz. Bunun dışında tasarım trienalimize katılan Özbekler ve Kırgızlar da var, onların düşüncelerini de alıyoruz. Amerikalı'nın, Fransız'ın, Hollandalı'nın, Nijeryalı'nın, hepsinin lezzeti birbirine geçiyor burada. Ben, bu ortamda bulunmaktan, hocam Nazan Erkmen'le bu gururu paylaşmaktan çok keyif aldım. Dünyada paramın, pulun yapamadığı şeyler var. Bu organizasyon böyle bir şey gerçekleştirdi. **Genç nesil burada eserlerini sergiliyor. Eski nesilden biri olarak sormak isterim size, tasarımda ustalık-çıraklık gibi bir kavram devam ediyor mu?**

İnsanlar artık birbirlerine Ali Bey, Ahmet Bey diye hitap ediyor. Ali Usta, Ahmet Usta diyen pek yok. İnsanların bir kuruş parası olduğunda Bey denilebilir. Ama bir insana 1 milyarı var diye usta denirse, o zaman göster ustalığını derler. Ustalık, maestroluk dediğimiz şey çıraklıktan, kalfalıktan gelir.

Sizin maestronuz kimdi?

Maestromu söyleyemem ama Charles Emile Rullman'dan çok etkilendiğimi söyleyebilirim, "The Master of Art Deco" (Art Deco'nun Büyük Ustadı) denir kendisine.

Bir tasarımınızı eşiniz Pervin Kaşo, "Emile Rullman" diye adlandırmış. Doğru mu?

New York'ta dünya birincisi olan bir koltağımız vardı. O koltağın tarzı Emile Rullman'ın çizgisine çok benzediğinden adını "Rullman Koltağı" koydum. Rahmetli kayınlıdemi de çok severdim. Onun adı da Narin Hanım'dı, Nar'dı. Dolayısıyla narı da çok severek kullanıyordum. Yeni yaptığım bir koltağı da İtalyanca nar anlamına gelen "Melograno" adını koydum. Bazen böyle birtakım isimleri ve simgeleri kullanmak istiyorum. Ama Rullman'ın özel bir yeri var bende. ■

İç mimar Metin Kaşo, büyük destek verdiği Trienali'ni çok başarılı bulmuş. Üniversitede ders de veren Kaşo, tasarıma insan unsurunun katılmasının çok önemli olduğunu düşünüyor.